

Příklady zahraniční praxe: jaké mají jesle v Stockholmu, Vídni a Německu

Barbora Petrová, Helena Skálová

Následující články jsou rešeršemi dostupných informací o fungování institucí rané péče o děti. Vybrána byla města Stockholm a Vídeň, protože jejich systém péče o děti je velmi propracovaný, a Německo, kde se v institucionální péči střetly odlišné tradice bývalého východního a západního Německa. Pro všechny tyto správní celky však platí, že institucionální péče o děti do 3 let je mnohem rozvinutější a dostupnější než v České republice.

Zařízení péče o děti ve Stockholmu Vývoj sociálního systému ve Švédsku

V roce 1985 rozhodl parlament, že péče o děti bude rozšířena tak, aby v roce 1991 všechny předškolní děti starší 18 měsíců měly tyto služby dostupné bezprostředně poté, co o ně rodiče požádají. V některých municipalitách se tento cíl dosud nepodařilo splnit. V případě, že je někde nabídka nedostatečná, dostávají v místních školkách přednost děti se specifickými potřebami.

V roce 1993 schválil parlament rozhodnutí o dodatku k zákonu o sociálních službách, který ukládá municipalitám nabízet všem dětem v rozmezí věku 1-12 let, jejichž rodiče jsou zaměstnaní nebo studují, počínaje 1. lednem 1995, místo ve veřejném nebo privátním zařízení denní péče.

Od června 2001 mají jednotlivé municipality povinnost zajišťovat místa ve školkách nebo domácích jeslích nejen dětem, jejichž rodiče jsou zaměstnaní nebo studují, ale také těm, kteří zaměstnaní nejsou. Od ledna 2002 byla navíc tato povinnost rozšířena na rodiče na rodičovské dovolené

Současná situace ve Stockholmu

Stockholm jako hlavní město a nejvíce obydlená část Švédska zahrnuje 1.7 mil lidí a je administrativně členěn do 18 čtvrtí, které jsou kromě jiného odpovědné také za péči o děti. Zároveň existuje Centrální vzdělávací úřad, který zodpovídá jak za nemunicipalitu zařízení, tak do určitého rozsahu i za municipalitu předškolní a školní péči.

Služby předškolní péče jsou k dispozici všem dětem od jednoho roku do doby, než začnou navštěvovat základní školu ve věku 7 let. Město Stockholm nabízí tyto služby také v případech, kdy má dítě individuální požadavky na péči. Místo v zařízení blízko domova dítěte je obvykle k dispozici do tří měsíců poté, co rodiče podají žádost.

Počet dětí v stockholmských privátních i městských předškolních zařízeních je průměrně 22 000. Čtyři z pěti dětí ve věku mezi 1 až 5 lety žijících ve Stockholmu jsou v současnosti přihlášeny do obecní nebo privátní školky nebo rodinných denních jeslí. Pro děti s mentálním nebo fyzickým postižením jsou k dispozici speciální prvky tak, aby se co nejvíce mohly zapojit do všech běžných aktivit. Existují také zvláštní zařízení denní péče pro děti se sluchovým postižením nebo děti s vadami řeči.

Podmínky v jeslích, nároky na personál

V denních jeslích/školce pečuje o děti ve věku 1 – 10 let profesionální opatrovatel/opatrovatelka obvykle ve svém domě. Ve skupince jsou nejčastěji 3-4 předškolní děti. Jen velmi málo dětí mladších než jeden rok navštěvuje jakékoliv zařízení z důvodu relativně vysokých přídavků pro rodiče na rodičovské dovolené.

Jak už bylo uvedeno výše, jsou aktivity spojené s péčí o děti řízeny municipalitami, které kromě toho, že poskytují své prostory, tak zároveň také zaměstnávají rodinné opatrovatele/opatrovatelky starající se o děti mezi 1-12 ve svém domě.

Personál ve školkách a zařízeních denní péče o děti ve Švédsku je obvykle velmi zkušený a prověřený, protože téměř všichni pracovníci mají za sebou určitou formu vzdělání v oblasti péče o děti. Všichni zaměstnanci v zařízeních péče o dítě poskytují veřejnou službu a jsou zaměstnání municipalitami. Rodinní opatrovatelé/opatrovatelky za sebou většinou mají úvodní 90-100 hodinový seminář nebo delší vzdělávací program.

Jiné možnosti péče o děti

Dříve byly služby péče o děti nabízeny pouze městy nebo obcemi, ale dnes je zajišťují také kooperativní (malé jednotřídky do 15 dětí vedené za pomoci rodičů) nebo privátní podniky (zhruba 30% všech zařízení).

Výhodou kooperativních školek je větší zapojení rodičů, kteří v nich pracují zdarma. Další předností jsou pak malé skupiny dětí a fakt, že jsou školky často zaměřeny na sociální solidaritu a přijímají větší množství ne-švédských dětí.

Do roku 2009 plánuje město Stockholm investovat 70.5 milionů euro do zlepšení internetových služeb, což by mělo zároveň znamenat, že nabídka všech škol a školek a jeslí bude dostupná po síti a rodiče budou moci například žádat o místa ve a platit měsíční poplatky prostřednictvím internetu.

Financování

V lednu 2002 byl ustanoven strop na rodičovské poplatky za školku a za péči o školou povinné děti tzv. maxtaxa. V předškolních zařízeních (školka a domácí jesle) by se měl poplatek vybíraný za školku pohybovat v rozmezí 1-3% rodinných příjmů. Rodičovský poplatek se tak liší na základě jejich příjmů a podle pravidel příslušné municipality. Maximum je 140 euro měsíčně na jedno dítě a 93 euro měsíčně za druhé dítě a 47 euro za třetí dítě, další děti pak už bezplatně.. Zavedení maximální výše poplatků je pro municipality dobrovolné, nicméně ty, které tento nový systém mají zaveden, dostávají pravidelnou kompenzaci ztráty ze státních peněz a také další finance, tak aby bylo zajištěno, že nedojde k žádnému poklesu v kvalitě poskytovaných služeb.

Centra denní péče o děti sama rozhodují v otázkách náplně činnosti zaměstnanců/-kyň a rozdělení rozpočtu. Od radnice dostávají fixní částku na jedno dítě. V roce 2005 byly celkové roční náklady na jedno dítě ve školce nebo jeslích 108 300 švédských korun, což je cca 11 000 euro.

Poplatky, které platí rodiče dětí, pokrývají zhruba jednu desetinu těchto nákladů, zatímco zbytek je placen z daní. Měsíční platba za pobyt dítěte ve školce závisí na čase, které dítě v zařízení tráví, na výdělcích rodičů a na počtu dětí v rodině. Poplatky v privátních zařízeních jsou stejné jako v těch městských, protože všichni dostávají stejné státní příspěvky

Firemní jesle/školky?

Vzhledem k vysoké úrovni služeb předškolních zařízení, které jsou široce dostupné a nenákladné, což je typické pro Skandinávský model s veřejným financováním, zaměřují se podniky a korporace spíše na jiné oblasti podpory sladování práce s rodinou, jako jsou například flexibilní pracovní doba, teleworking, podpora otců na rodičovské dovolené atd. Lze konstatovat, že ve Švédsku jsou zařízení dětské péče velmi dobře integrována do systému sociálního státu a ani zaměstnavatelé ani zaměstnanci a zaměstnankyně necítí potřebu zakládat firemní zařízení péče o děti.

Zařízení denní péče o děti ve Vídni

Denní zařízení péče o dítě (Kindertagesheim) je společné označení používané v Rakousku pro zařízení sloužící k výchově a denní péči o děti od narození až do konce školní docházky. Všechna tato zařízení spadají pod kontrolu vídeňského magistrátu a musí být alespoň jednou ročně prověřena, zda splňují všechny předepsané podmínky.

Tato zařízení musí disponovat minimální plochou 3 m² na jedno dítě, přiměřeným vybavením vhodným pro děti, odpovídajícími hygienickými potřebami. Každé zařízení by mělo mít vlastní hřiště v přírodě nebo přinejmenším nepříliš vzdálené hřiště, které může spoluužívat. Osoby, které o děti pečují, musejí být schopny zaručit dětem co možná nejlepší tělesný a duševní rozvoj. Dále musejí být bezúhonné, odborně způsobilé a kompetentní. Pracovníci/-e v dětských zařízeních musejí mít ukončené vzdělání získané na některé ze škol zaměřených na dětskou pedagogiku.

V každém školním roce se musí konat minimálně jedna večerní informační schůzka pro rodiče. V případě, že rodiče požádají o dodatečnou schůzku, musí jim být vyhověno.

Město Vídeň provozuje tři typy zařízení: jesle, mateřské školky (včetně podnikových) a družiny. Soukromí provozovatelé nabízejí kromě těchto tří možností také místa ve skupinách dětí nebo služby denních vychovatelů/pečovatelů a vychovatelek/pečovatelek. Z celkových 75 000 míst v zařízeních dětské denní péče je zhruba polovina zajišťována soukromými provozovateli.

Péče o děti do 3let

Péči o děti do 3 let zajišťují primárně jesle (Kleinkinderkrippe) a to městské či privátní (zřizované a provozované specializovanou agenturou péče o děti), ale i většina firemních mateřských školek, kterých je ve Vídni 40, nabízí místa pro děti od 1 roku věku. Specifikem vídeňských firemních školek je fakt, že ani jedna není provozována přímo firmou, které patří, nýbrž některou z profesionálních agentur péče o děti, či přímo městem Vídeň.

V jeslích, je vždy počet zaměstnanců/-kyň přizpůsoben potřebám velmi malých dětí tak, aby byla poskytována individuální péče. Nejvyšší možný počet dětí ve skupině je 15. Dětem se věnuje vždy jedna až dvě pedagožky a jedna pomocnice, v případě integračních jeslí jsou učitelky dvě (druhá na poloviční úvazek). Ve Vídni je k dispozici zhruba 5 000 míst v 290 jeslích, tedy pro každé druhé dítě mladší 3 let, což odpovídá potřebám péče v této věkové skupině.

Měsíční náklady na jedno dítě od 1. září 2007 do 31. srpna 2008 v zařízeních Města Vídně

Forma zařízení	Cena za návštěvu v EUR	Cena za stravu v EUR
Jesle a školka – celý den	214,28	57,41
Jesle a školka – část dne	155,25	57,41
Jesle a školka - půl dne bez jídla	126,82	
Družina	141,02	57,41
Jesle (tři dny)	118,07	57,41

Pro děti jsou k dispozici snídaně, dopolední svačina, oběd a odpolední svačina.

Vedlejší náklady: Dopolední svačina (Gabelfrühstück): 7,27 euro.

Slevy jsou poskytovány u příjmů pod vyměřovacím základem 2 373 euro. Nad tímto základem je třeba platit plný příspěvek. Slevy jsou odstupňované podle příjmů rodičů v určitém časovém období. Nutným předpokladem přijetí dítěte je sociální pojištění dítěte a jeho zákonné(ho) zástupce/-kyně.

Provozní doba: obecní zařízení denní péče o děti jsou otevřena od pondělí do pátku od 6.30 do 17.30, v případě potřeby od 6.00 do 18.00.

Je možný také částečný pobyt v zařízení:

Částečný pobyt: 6.00 – 14.00 nebo od 12.00 do 18.00

Půldenní pobyt: 8.00 – 12.00 nebo od 13.00 do 17.00

Pět zařízení denní péče o děti města Vídně má otevřeno od 6.00 do 20.00.

Církevní zařízení

Ve Vídni je také velké množství církevních zařízení pro předškolní děti, které pod názvem Kindergartenwerk zřizuje vídeňská arcidiecéze. Pod tu spadá celkově 10 415 dětí v 27 jeslích, 312 školkách a 141 družinách. Kindergartenwerk zaměstnává 609 učitelek a 484 pomocnic.

Příklad měsíčních nákladů na jedno dítě ve školkách Kindergartenwerk

Jesle do 3 let	celý den včetně stravy	EUR 295,00
	polovina dne	EUR 195,00
	polovina dne včetně stravy	EUR 255,00
Školka	celý den včetně jídla	EUR 285,00
	polovina dne	EUR 185,00
	polovina dne včetně jídla	EUR 245,00
Družina		EUR 235,00
Jednodenní péče pro děti, které chodí nepravidelně	celý den včetně jídla	EUR 25,00
	polovina dne včetně jídla	EUR 21,00
	polovina dne včetně jídla	EUR 17,00

Příklad měsíčních poplatků na jedno dítě v soukromé školce Arche Noah

Registrační poplatek		EUR 215
Vratná kauce		EUR 195
Zkušební doba	Jesle	EUR 95
Půl dne 7:00 - 12:30 nebo 11:30 - 17:00	Jesle	EUR 290
	Školka	EUR 225
Celý den 7:00 - 17:00	Jesle	EUR 352
	Školka	EUR 282
Denní jesle (odpolední péče) 12:00 - 17:00		EUR 190
Služba vyzvedávání dětí ze školy		EUR 48
Příplatek za anglickou třídu		EUR 80

Školka Arche Noah je křesťanské, bilingvinní zařízení, které má přes 20 zaměstnanců/-kyň a kromě tradičních služeb jeslí a školky nabízí také hodinové hlídání dětí, babysitting, prázdninové tábory, intenzivní jazykové kurzy, hudební a umělecké vzdělávání.

Firemní školky

Nejstarší firemní školka Nemocnice Wilhelminenspital

Podniková školka Wilhelminenspital byla první podnikovou školkou ve Vídni a byla založena v roce 1985. Novinkou byla tehdy „za starých časů“ otevírací doba přizpůsobená provozu nemocnice a sice od 6.30 do 19.30..

Úspěch modelu v nemocnici Wilhelminenspital se projevuje také ve statistice: při otevření v roce 1985 byly k dispozici 2 skupiny – jedna pro 1-3 leté a jedna pro 3-6 leté děti, dnes byla nabídka rozšířena na současných 5 skupin (včetně družiny).

Dalšími firemními školkami, do kterých je možno umístit dítě již od jednoho roku věku je školka „Startplatz“ na letišti Schwechat , již 4 firemní školky Siemens, či podniková školka společnosti T-mobile.

Další možnosti privátních zařízení péče o dítě

Rodinné skupiny (Familiengruppen) – možnost péče o dítě od 2 let až do konce povinné školní docházky. Nejvyšší možný počet dětí ve skupině je 20-22.

Denní opatrovatelé/chůvy (Tageseltern) – tzv. denní matka nebo denní otec (Tagesmütter/-väter) jsou osoby, které pečují pravidelně o dítě až do jeho 16 let v domácnosti jeho rodičů za předem stanovený plat. Denní opatrování je alternativou k jeslím především pro nejmenší děti mezi 1. a 3. rokem. V závislosti na situaci každé jednotlivé rodiny a počtu dětí je umožněna také individuální péče o miminka či batolata. Chůva či pečovatelka/pečovatel opatruje maximálně pět dětí a mají povolení od Úřadu pro mládež a rodinu. Svou práci mohou vykonávat buď v rámci pracovního vztahu ke sdružení zřizovatelů nebo na volné noze.

Poplatky za péči u chůvy/opatrovatele jsou stanoveny příslušným sdružením provozovatelů a činí cca 181 – 283 euro měsíčně za 40 hodin opatrování týdně včetně příspěvku na jídlo. Možno je také platit za třicet, případně dvacet hodin, což pak stojí adekvátně méně.

Skupinky dětí (Kindergruppe) – pedagogicky vzdělaná osoba pečuje o malou skupinku dětí za spoluúčasti rodičů. Skupina dětí může čítat nanejvýš 14 současně každý den opatrovaných dětí.

Pokud je alespoň jedno dítě ve věku do dvou let a není přítomná další opatrovnická osoba, smí skupina čítat maximálně 10 současně opatrovaných dětí. Existuje velké množství iniciativ s různými pedagogickými zaměřenými. Doba opatrování je různá. Skupinky dětí (Kindergruppen) taktéž potřebují povolení.

Zařízení péče o děti v Německu

Jesle

Dětské jesle jsou v Německu zařízení pro děti do tří let. Někdy se jesle mohou členit podle věku dětí (pro děti ležící, chodící), rovněž regionálně je možno nalézt některá odlišná označení. Čistě samostatné jesle ale najdeme jen zřídka, čím dál častěji se děti této věkové skupiny nacházejí ve věkově smíšených skupinách nebo např. ve smíšených „Kindertagesstätten“.

Stejně jako mateřské školy i jesle patří pod „Kinder- und Jugendhilfe.“ Zaměstnání/-y zde jsou především vychovatelé/-ky, dětské zdravotní sestry a pěstouni/-ky.

Speciální roli pro slučitelnost rodiny a povolání hrají podnikové jesle, které matkám umožňují kojení v blízkosti pracovního místa a ulehčují opětovný vstup do pracovního procesu.

V minulosti byly v Západním Německu názory na výchovu nejmenších dětí v jeslích spíše kritické, na rozdíl od DDR, pro kterou byla typická hustá síť státních jeslí. Poukazovalo se především na to, že v tak útlém věku potřebují děti získávat vazbu na kontaktní osobu. Tou by měla být zejména matka. Naproti tomu se debata v posledních 20 letech výrazně posunula. Po Bündnis 90/Die Grünen, Linkspartei, FDP a sociálních demokratech formulovala také CDU pod vedením kancléřky Merkel a ministryně pro rodinu Ursuly von der Leyen požadavek na budování nových kapacit v jeslích. 5. září 2007 rozhodl spolkový kabinet o požadavku na vybudování 750.000 míst pro jedno- až tříleté děti do roku 2013 a o zavedení pro rok 2008 plánovaného právního nároku od druhého roku věku.

Zatímco samotné masivní budování nových kapacit jeslí je podporováno v Bundestagu napříč všemi politickými stranami, přetrvává mezi stranami nejednotnost, jak má tento proces být financován. Např. podle propočtů SPD bude nutné profinancovat 6,36 miliard euro. SPD proto navrhla zmrazení přídavků na děti a redukci nezdanitelných položek na děti. Takové řešení je však ze strany CDU, CSU nebo rodinného svazu katolíků striktně odmítáno. Vedle sporného financování se navíc diskutuje o tom, do jaké míry by měl být garantován právní nárok na místo v jeslích. Rozhodnutí spolkového kabinetu ze září 2007 stanovuje právní nárok od druhého roku věku pro rok 2008.

Jinou formou denní péče o děti je péče prostřednictvím „Tagespflegepersonen“ – nejčastěji chův („Tagesmutter“).

Podnikové školky a jesle

Obecně lze říct, že firemní sektor se v Německu příliš neangažuje a zhruba pouze 0,5% všech existujících zařízení péče o děti je založena firmami.

V případě podnikové školky zakládá firma sama zařízení pro opatrování dětí. Tím mohou být dětské jesle, mateřská školka, denní jesle a jiné. Zřizovatelem takového zařízení je samotná firma. V důsledku toho spadá výběr kvalifikovaného pedagogického personálu, stanovení provozní doby, pedagogického konceptu, provozně-technických nákladů (výdajů) atd. do rukou firmy (zpravidla bývá zodpovědným personální oddělení firmy).

Existuje také možnost obrátit se na komunálního nebo nezávislého zřizovatele, který převezme veškerou agendu spojenou se zřízením a tím pádem odebere velkou část práce. To má výhodu, že je možné požádat o veřejné dotace, pokud budou přijaty i děti nezaměstanců (vždy podle obce musí tito tvořit minimálně 51%). Toto se doporučuje obzvláště v těch případech, kdy není jasné, zda bude existovat kontinuální potřeba takového zařízení ze strany firmy a když by přicházel v úvahu pouze malý počet dětí pro takové zařízení.

Aby mohlo firemní zařízení denní péče o děti fungovat, musí být splněny určité předpoklady. Příslušný úřad péče o mládež musí udělit provozní povolení. Důležité jsou vhodné prostory v blízkosti podniku se stanovenou výměrou podle věku a počtu dětí (cca 3-4 m² na dítě). Dále je důležité ustanovení kvalifikovaného pedagogického personálu. To jaká forma zařízení vznikne (podle počtu dětí a jejich věku), je závislé právě na věkové skladbě dětí.

Provozní náklady tvoří z největší části výdaje na personál. Průměrně činí měsíční provozní náklady 700 euro na místo. K tomu přichází ještě jednorázové investiční náklady a také náklady na údržbu. Rodiče platí příspěvky v místě obvyklé nebo i vyšší. Pokud je přijato dítě, jehož rodiče nejsou zaměstnanci firmy, je možné využít v zemi obvyklé příspěvky (od státu a obce po 40%).

Příklad měsíčních nákladů na provoz privátní/firemních jeslí v Německu:

Velikost zařízení	33	Míst ve 3 skupinách
Místo pro děti pod 1 rok	0	
Místo pro děti od 1-3 let	33	
Místo pro děti od 3-7 let	0	

Základní položky

Otvírací doba 9 hodin denně od pondělí do pátku od 9-18h

Potřebné místnosti	Počet	Velikost v m ²	Celkem
Společné místnosti	3	40	120
Vedlejší místnosti a ložnice	3	20	60
Víceúčelová místnost	1	60	60

Kuchyň	1	10	10
Místnost pro personál	1	15	15
Kancelář	1	12	12
WC-děti	2	8	16
WC-personál	1	5	5
Sklad pro kuchyň	1	10	10
Sklad materiálu	1	5	5
Chodby	1	20	20
Celkem			333

Nájem za m ²	10	Ceny v EUR/měsíc	3 330,00
provozní náklady na m ²	3,5		1 165,50
náklady na m²			4 495,50

Poplatky od rodičů za děti do 3 let měsíčně EUR 373 plus jídlo

Další možností péče o děti je rodičovská iniciativa v návaznosti na podnik (Betriebsnah). Angažovaní zaměstnanci založí spolek, který na sebe převezme úkol zřízení zařízení pro péči o děti. Spolek se může skládat pouze se zaměstnanců nebo rovněž může přijmout za své členy i jiné rodiče. Firma finančně podporuje rodičovský spolek a může být rovněž podle stanov ve spolku zastoupena.

Další možností je zvláštní forma rodičovské iniciativy tzv. „sít pro děti“

Sít pro děti je iniciativa bavorského státního ministerstva pro práci a sociální řád, rodinu a ženy jako rozšíření klasické nabídky péče o dítě. Sít pro děti umožňuje opatrování ve skupinách 12-15 dětí ve věku mezi 2. a 12. rokem pomocí odborné pedagogické síly a za spolupráce rodičů,

Předpokladem ke vzniku sítě pro děti je založení registrovaného sdružení skupinou rodičů nebo napojení se na existující instituci, která převezme zřizování.

Běžné náklady na odbornou pedagogickou sílu, úhrada nákladů spoluopatrujících rodičů (EUR 6,39/hod.), náklady na prostory a další mohou být finančně podporovány. Bavorská vláda a jednotlivé obce se podílejí na financování každá po 40%. Vlastní prostředky zřizovatele (zpravidla příspěvky rodičů) činí potom 20%.